

ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎҚИТИШДА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Мухаббат Мамаджановна Курбанова

Тошкент давлат транспорт университети ўқитувчиси

Расул Мамадсолиев

Ойбек Ҳусанов

Шохрух Шомуродов

Ташкент давлат транспорт университети талабалари

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада инглиз тилини самарали ўргатишнинг бир неча усуллари ҳамда тил ва уни ўрганишда фойдаланиладиган замонавий таълим технологияларидан ҳам бир нечтаси ёритиб берилган.

Калит сўзлар: Тил, инглиз тили, тилни мустақил ўрганиш, таълим технологиялари, лойиҳа, қизиқиш, фаоллик, интерактив методлар.

КИРИШ

Бугунги кунда асосий эътибор ўқувчи, унинг шахсияти ва ўзига хос ички дунёсига қаратилган. Шунинг учун замонавий ўқитувчининг асосий мақсади ташкил этиш усуллари ва шакллари танлашдир ўқув фаолияти шахсий ривожланишнинг белгиланган мақсадига оптимал даражада мос келадиган талабалар. Сўнгги йилларда мактабларда янги ахборот технологияларидан фойдаланиш масаласи тобора кўпроқ кўтарилмоқда. Бу нафақат янги техник воситалар, балки ўқитишнинг янги шакллари ва усуллари, ўқув жараёнига янгича ёндошишдир. Чет тилларни ўқитишнинг асосий мақсади мактаб ўқувчиларининг коммуникатив маданиятини шакллантириш ва ривожлантириш, чет тилини амалий ўзлаштиришга ўргатишдир. Тадқиқот жараёнида инглиз тилини ўргатиш ва ўрганишнинг машҳур усуллари, интернет манбаларидан фойдаланилди. Мақолани ёзиш давомида назарий-дедуктив хулоса чиқариш, анализ ва синтез, мантиқийлик тамойиллардан фойдаланилди.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Ўқитувчининг вазифаси ҳар бир талаба учун тилни амалий ўзлаштириш учун шароит яратиш, ҳар бир ўқувчига ўз фаоллигини, ижодкорлигини намоиш этишига имкон

берадиган шундай ўқитиш усуллари танлашдир. Ўқитувчининг вазифаси чет тилларини ўқитиш жараёнида талабанинг билиш фаолиятини фаоллаштиришдир. Ҳамкорликда ўрганиш, лойиҳа методикаси, янги ахборот технологияларидан фойдаланиш, Интернет-ресурслар каби замонавий педагогик технологиялар ўқув жараёнида шахсга ённалтирилган ёндашувни амалга оширишга ёрдам беради, болаларнинг қобилиятлари, уларнинг ўрганиш даражасини ҳисобга олган ҳолда ўқитишнинг индивидуализацияси ва фарқланишини таъминлайди. Чет тили дарсларида компьютерни ўқитиш дастурлари билан ишлаш шаклларига қуйидагилар киради: сўз бойлигини ўрганиш; талаффуз қилишни машқ қилиш; диалогик ва монологик нутқни ўргатиш; ёзишни ўргатиш; грамматик ҳодисаларни ишлаб чиқиш.

Интернет-ресурслардан фойдаланиш имкониятлари жуда катта. Глобал Интернет дунёнинг исталган нуқтасида жойлашган талабалар ва ўқитувчилар учун зарур бўлган ҳар қандай маълумотни олиш учун шароит яратади: минтақавий географик материаллар, ёшлар ҳаётидаги янгиликлар, газета ва журналлардан мақолалар ва бошқалар.

Дарсларда инглиз тилида Интернет ёрдамида бир қатор дидактик муаммоларни ҳал қилиш мумкин: глобал тармоқ материалларидан фойдаланиб ўқиш кўникма ва малакаларини шакллантириш; мактаб ўқувчиларининг ёзиш қобилиятини ошириш; талабаларнинг сўз бойлигини тўлдириш; талабаларнинг инглиз тилини ўрганиш мотивациясини шакллантириш. Бундан ташқари, бу иш мактаб ўқувчиларининг уфқини кенгайтириш, инглиз тилида сўзлашадиган мамлакатларда тенгдошлари билан ишбилармонлик муносабатлари ва алоқаларини ўрнатиш ва қўллаб-қувватлаш учун Интернет-технологиялар имкониятларини ўрганишга қаратилган. Талабалар Интернетда ўтказиладиган тестлар, викториналар, танловлар, олимпиадаларда иштирок этишлари, бошқа мамлакатлардаги тенгдошлари билан ёзишмалар, суҳбатлар, видеоконференциялар ва ҳ.к.ларда қатнашишлари мумкин.

Талабалар ҳозирда лойиҳада ишлаётган муаммо ҳақида маълумот олишлари мумкин. Оммавий компьютерлаштиришнинг мазмунли асослари замонавий компьютер ақлий меҳнат шароитларини, умуман, унинг ҳар қандай кўринишини оптималлаштиришнинг самарали воситаси эканлиги билан боғлиқ. Компьютернинг бир ўзига хос хусусияти бор, уни бошқаларга ўргатиш учун восита сифатида ва билимларни эгаллашда ёрдамчи сифатида ишлатишда аниқланади, бу унинг жонсизлиги. Машина фойдаланувчи билан "дўстона" алоқада бўлиши мумкин ва баъзи пайтларда уни "қўллаб-қувватлайди", аммо у ҳеч қачон ғазабланиш

аломатларини кўрсатмайди ва сизни зериккан деб ҳис қилишингизга имкон бермайди. Шу маънода, компьютерлардан фойдаланиш, эҳтимол ўқитишнинг айрим жиҳатларини индивидуализация қилишда энг фойдалидир. Мактабда чет тилини ўрганишнинг асосий мақсади коммуникатив компетенцияни шакллантиришдир, бошқа барча мақсадлар (тарбиялаш, ўқитиш, ривожлантириш) ушбу асосий мақсадни амалга ошириш жараёнида амалга оширилади. Коммуникатив ёндашув мулоқотни ўргатиш ва Интернет фаолиятининг асоси бўлган маданиятлараро таъсир ўтказиш қобилиятини шакллантиришни ўз ичига олади. Алоқа ташқарисида Интернетнинг маъноси ёъқ - бу халқаро кўп миллатли, маданиятлараро жамиятдир, унинг ҳаёти дунёдаги миллионлаб одамларнинг электрон алоқасига асосланган бўлиб, бир вақтнинг ўзида гаплашмоқда - бу содир бўлган иштирокчилар сони ва ҳажми бўйича энг катта суҳбат. Унга дарсда қатнашиш хорижий тил, биз ҳақиқий алоқа моделини яратамиз.

Ҳозирги вақтда алоқа, интерактивлик, мулоқотнинг ҳақиқийлиги, маданий шароитда тилни ўрганиш, таълимнинг автономлиги ва инсонпарварлиги масалаларига устувор аҳамият берилмоқда. Ушбу тамойиллар маданиятлараро компетенцияни коммуникатив қобилиятнинг таркибий қисми сифатида ривожлантиришга имкон беради. Чет тилларни ўқитишнинг якуний мақсади чет тилидаги муҳитда эркин ёъналишни ва турли вазиятларда этарли даражада жавоб бериш қобилиятини ўргатишдир, яъни. алоқа. Бугунги кунда Интернет ресурсларидан фойдаланган ҳолда янги усуллар анъанавий чет тилларини ўқитишга қарши. Чет тилида мулоқотни ўргатиш учун сиз материални ўрганишни рағбатлантирадиган ва этарли хулқ-атворни ривожлантирадиган ҳақиқий, ҳақиқий ҳаётий вазиятларни яратишингиз керак (яъни алоқа ҳақиқийлиги принципи деб аталади). Янги технологиялар, хусусан Интернет ушбу хатони тузатишга ҳаракат қилмоқда. Коммуникатив ёндашув - бу материални онгли равишда англашга ва у билан ишлаш усулларига, мулоқотга психологик ва лингвистик тайёргарликни яратишга қаратилган мулоқотни симуляция қилувчи стратегия. Фойдаланувчи учун Интернетда коммуникатив ёндашувни амалга ошириш айниқса қийин эмас. Коммуникатив вазифа талабаларга муаммо ёки саволни муҳокама қилиш учун таклиф қилиши керак, талабалар нафақат маълумот алмашадилар, балки уларни баҳолайдилар. Ушбу ёндашувни ўқув фаолиятининг бошқа турларидан ажратиб олишга имкон берадиган асосий мезон - талабалар ўз фикрларини шакллантириш учун мустақил равишда лисоний бирликларни танлашидир. Коммуникатив ёндашувда Интернетдан

фойдаланиш жуда яхши рағбатлантирилади: унинг мақсади ўқувчиларга билим ва тажрибаларини тўплаш ва кенгайтириш орқали чет тилини ўрганишга қизиқишдир.

Интернет-ресурслардан фойдаланган ҳолда чет тилларини ўргатишнинг асосий талабларидан бири бу дарсда ўзаро таъсирни яратишдир, бу одатда методикада интерактивлик деб номланади. Интерактивлик - бу "нутқ воситалари ёрдамида коммуникатив мақсад ва натижадаги саъй-ҳаракатларни бирлаштириш, мувофиқлаштириш ва тўлдириш". Ҳақиқий тилни ўргатиш орқали Интернет нутқ қобилиятлари ва кўникмаларини шакллантиришга ёрдам беради, шунингдек луғат ва грамматикани ўргатишда самимий қизиқиш ва шунинг учун самарадорликни таъминлайди. Интерактивлик нафақат ҳаётдан реал вазиятларни яратибгина қолмай, балки талабаларни чет тилида уларга муносиб жавоб беришга мажбур қилади.

Ўқувчиларга ёъналтирилган таълимни таъминлайдиган технологиялардан бири бу ижодкорлик, билим фаолияти ва мустақилликни ривожлантириш усули сифатида лойиҳа услубидир. Лойиҳаларнинг типологияси хилма-хил. Лойиҳаларни монопроектлар, жамоавий, оғзаки нутқ, аниқ, ёзма ва Интернет-лойиҳаларга бўлиниши мумкин. Ҳақиқий амалиётда кўпинча тадқиқот лойиҳалари, ижодий, амалиётга ёъналтирилган ва информацион белгилар мавжуд бўлган аралаш лойиҳалар билан шуғулланиш керак. Лойиҳа иши тилни ўрганишда кўп қиррали ёндашув бўлиб, ўқиш, тинглаш, гапириш ва грамматикани қамраб олади. Лойиҳа усули талабаларнинг фаол мустақил фикрлашини ривожлантиришга ёрдам беради ва уларни биргаликдаги тадқиқот ишларига ёъналтиради. Менинг фикримча, лойиҳа асосида ўқитиш болаларни ҳамкорлик қилишга ўргатиши, ҳамкорлик қилишни ўрганиш эса ўзаро ёрдам ва ҳамдардлик қобилияти каби ахлоқий қадриятларни тарбиялайди, ижодкорликни шакллантиради ва талабаларни фаоллаштиради. Умуман олганда, лойиҳани ўқитиш жараёнида ўқитиш ва тарбиянинг ажралмаслиги кузатилади.

Лойиҳа усули ўқувчиларнинг мулоқот қобилиятини, муомала маданиятини, фикрларни ихчам ва осон шакллантириш қобилиятини, алоқа шерикларининг фикрига тоқат қилишни, турли хил манбалардан маълумот олиш қобилиятини ривожлантиради, замонавий компьютер технологияларидан фойдаланган ҳолда қайта ишлайди, табиий эҳтиёж пайдо бўлишига ҳисса қўшадиган тил муҳитини яратади. чет тилидаги алоқада.

Ишнинг лойиҳа шакли талабаларга мавзу бўйича тўпланган билимларни қўллашга имкон берадиган энг долзарб технологиялардан биридир. Талабалар ўзларининг

уфқларини, тилни билиш чегараларини кенгайтирадилар, ундан амалий фойдаланиш тажрибаларини тўплайдилар, чет тилидаги нутқни тинглашни ва эшитишни ўрганадилар, лойиҳаларни ҳимоя қилишда бир-бирларини тушунадилар. Болалар маълумотномалар, луғатлар, компьютер билан ишлашади ва шу билан чинакам тил билан бевосита алоқа қилиш имкониятини яратадилар, бу эса синфда фақат дарслик ёрдамида тил ўрганишни таъминламайди.

Лойиҳада ишлаш - бу ижодий жараён. Талаба мустақил равишда ёки ўқитувчи раҳбарлиги остида муаммонинг эчимини излайди, бунинг учун нафақат тилни билиш, балки катта миқдордаги предметли билимларга эга бўлиш, ижодий, коммуникатив ва интеллектуал кўникмаларга эга бўлиш талаб этилади.

Хорижий тиллар жараёнида лойиҳа усули деярли ҳар қандай мавзу бўйича дастур материаллари доирасида ишлатилиши мумкин. Лойиҳалар устида ишлаш тасаввур, фантазия, ижодий фикрлаш, мустақиллик ва бошқа шахсий фазилатларни ривожлантиради.

ТО замонавий технологиялар ҳамкорлик технологияси ҳам амал қилади. Асосий ғоя турли хил ўқув шароитида талабаларнинг фаол қўшма фаолияти учун шароит яратишдир. Болалар 3-4 кишилик гуруҳларга бирлашадилар, уларга битта топшириқ берилади, шу билан бирга ҳар бирининг роли муҳокама қилинади. Ҳар бир талаба нафақат ўз ишининг натижаси учун, балки бутун гуруҳнинг натижаси учун ҳам жавобгардир. Шунинг учун кучсиз талабалар кучли бўлмаган нарсалардан тушунмаган нарсаларини аниқлашга ҳаракат қилишади ва кучли талабалар кучсизларга топшириқни пухта тушунишга интилишади. Ва бутун синф бундан фойда олади, чунки бўшлиқлар биргаликда ёпилади.

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Ахборот технологияларини ўқитишга жорий этиш, ахборотни идрок этиш ва қайта ишлаш жараёнини анча диверсификация қилади. Компьютер, Интернет ва мультимедия туфайли ўқувчиларга кейинги таҳлил қилиш ва саралаш билан катта ҳажмдаги маълумотларни ўзлаштириш учун ноёб имконият яратилди. Таълим фаолиятининг мотивацион асослари ҳам сезиларли даражада кенгаймоқда. Мультимедиядан фойдаланиш шароитида талабалар газеталардан, телевизордан маълумот олишади, ўзлари интервьюлар ўтказадилар ва телеконференциялар ўтказадилар.

Тил портфели технологиясида чет тилини билиш даражасини баҳолашнинг асосий мезонлари синов ҳисобланади. Ушбу технологиянинг устувор ёъналиши таълим жараёнини ўқитувчидан ўқувчига ёъналтиришдир. Ўқувчи, ўз навбатида, унинг билим фаолияти натижалари учун онгли равишда жавобгардир. Юқоридаги технология талабаларнинг маълумотни мустақил равишда ўзлаштириш кўникмаларини босқичма-босқич шакллантиришга олиб келади. Умуман олганда, тил портфели кўп функционал бўлиб, кўп тиллиликнинг ривожланишига ҳисса қўшади.

REFERENCES

1. Жоҳнсон, К. Э. Тхе Сосиосултурал Турн анд Итс Чалленгес фор Сесонд Лангуаге Теачер Эдусатион. // ТЕСОЛ Қуартерлий., – Лондон., 2006.
2. Ҳармер Ж. Тхе Прастисэ оф Энглиш Лангуаге Теачинг. – Лондон., 2001.
3. Интернет манбалари.
4. Sutrina, John Joseph, "Literary criticism contained in the works of Mark Twain" (1951). Graduate Student Theses, Dissertations, & Professional Papers. 2854. <https://scholarworks.umt.edu/etd/2854>. - 21p.
5. Қуйирокда улардан бири, Томнинг Сахро Кабирга ҳаво шаҳридаги саёхати ҳақида фикр юритилади.
6. Старцев А. Марк Твен и Америка./Твен, Марк. Собрание сочинений в восьми томах. Том 1. – Моксва: Правда, 1980. – 3-4 с.(401).
7. Марк Твен. Том Соьернинг янги саргузаштлари. - Тошкент: Ёш гвардия, 1980. www.ziyouz.com.kutubxonasi.
8. Kurbanova, M. M., & Ataeva, G. B. (2020). Problems facing efl teachers in mixed ability classes and strategies used to overcome them. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 01 (81), 721-725.
9. Курбанова, М. М. (2021, December). ГЕКЛЬБЕРРИ ОБРАЗИ ВА БАДИИЙ МАКОН МАСАЛАСИ. In *International journal of conference series on education and social sciences (Online) (Vol. 1, No. 2)*.
10. Ataeva, G. B., & Kurbanova, M. M. (2019). EFL (ESL) AND ESP AS A SUBJECT AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. In *НАУКА-ЭФФЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ ПОЗНАНИЯ МИРА* (pp. 6-8).
11. Ataeva, G. B., & Kurbanova, M. M. THE ROLE OF GRAMMAR TRANSLATION METHOD IN MODERN LANGUAGE TEACHING. *Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.*, 73.
12. Mamadjanovna, K. M., & Nodirjon o'g'li, N. N. METHODS OF TEACHING RAILWAY TERMINOLOGY IN A FOREIGN LANGUAGE. *Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.*, 189.

